

تدقیق انگاره‌های حاکم بر حضور زنان مسلمان در عرصه‌های عمومی شهری

(نمونه موردی: شهر شیراز)

علی رضا صادقی* - دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس

فریال احمدی - دانشجوی دکتری معماری، دانشگاه تربیت مدرس

نازنین غفاری سروستانی - کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه هنر اصفهان

مجتبی رفیعیان - دانشیار گروه شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۲۳

تاریخ پذیرش: ۹۱/۴/۲۴

چکیده

فرآیند جنسیتی شدن عرصه‌های عمومی شهر و عدم توجه طراحان شهری به ویژگی‌ها و نیازهای گروه‌های مختلف اجتماعی موجب گشته تا این عرصه‌ها هویت متعالی خود را از دست بدهند. در این میان به نظر می‌رسد زنان از جمله گروه‌هایی باشند که توجه به ویژگی‌ها و نیازهایشان در طراحی عرصه‌های عمومی شهری، برای ایجاد انگیزش حضور و برقراری تعاملات متعارف اجتماعی، بیش از سایر گروه‌ها نادیده گرفته شده‌اند. این پژوهش، با هدف آرایه انگاره‌های مؤثر بر حضور و برقراری تعاملات متعارف اجتماعی زنان در عرصه‌های عمومی شهری و با تاکید بر نیازهای آنها شکل گرفته است. در این پژوهش، از روش‌های تحقیق توصیفی - تحلیلی (کتابخانه‌ای)، تحقیق پیمایشی (میدانی)، مرور متون و منابع، مشاهده و مصاحبه استفاده شده است. همچنین از پرسش‌نامه به عنوان ابزار جمع‌آوری اطلاعات، از نرم افزارهای SPSS و LISREL به عنوان ابزار تحلیل و ارزیابی داده‌ها و از مدل ساختاری (تحلیل عاملی تاییدی) و روش تحلیل حداقل مربعات غیر وزنی به عنوان روش تحلیل داده‌ها استفاده شده است. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که وجود انگاره‌های دسترسی، امنیت، آسایش، هم‌آوایی با طبیعت، پویایی و جذابیت، رویداد پذیری و رمزگرایی در عرصه‌های عمومی شهر، بر انگیزش حضور زنان در این عرصه‌ها موثر هستند.

واژه‌های کلیدی: عرصه‌های عمومی، تعاملات اجتماعی، زنان مسلمان

۷۱

شماره دوم

بهار ۱۳۹۱

فصلنامه
علمی-پژوهشی

مطالعات
شهری

۱- مقدمه

اجتماعی انسان‌ها بوده‌اند، بار معنایی- ادراکی خود را برای شهروندان از دست بدهند. این در حالی است که هویت، پویایی و سرزندگی همین عرصه‌ها، روزگاری سند راسخ ماندگاری شهرها در خاطره‌ی جمعی شهروندان این مرز و بوم بوده‌است. به واقع اگر خواهان دستیابی به الگویی هستیم تا تداوم حضور اقشار گوناگون مردم را در فضاهای شهیرمان تثبیت کنیم، باید مخاطبان و نیازهایشان را بشناسیم. در این بین به نظر می‌رسد زنان و بالخصوص زنان مسلمان، از جمله گروه‌هایی باشند که نیازشان به حضور در عرصه‌های عمومی شهری و برقراری تعاملات متعارف اجتماعی، بیش از سایر گروه‌ها نادیده گرفته شده است. بی‌شک پیش‌زمینه‌های فرهنگی و باورهای مذهبی گاه‌ها نادرست و خرافی، در این امر دخیل بوده‌اند. به نظر می‌رسد حضور مداوم و پویای این گروه اجتماعی در عرصه‌ها و مناظر عمومی و برقراری تعاملات اجتماعی معقول و متعارف از سوی آن‌ها، می‌تواند زمینه ماندگاری و تکامل این‌گونه فضاها را فراهم آورد.

بدین ترتیب، این نوشتار با هدف تدوین فاکتورهای مؤثر بر حضور زنان در عرصه‌های عمومی شهری، ابتدا به بازشناسی مفاهیم عرصه‌های عمومی، تعاملات اجتماعی و تبیین نقش و جایگاه زنان در عرصه‌های عمومی شهری خواهد پرداخت. همچنین در این نوشتار، تاکید دین مبین اسلام بر حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی و اولویت‌ها و نیازهای زنان مسلمان برای حضور در این عرصه‌ها مورد تدقیق و ارزیابی قرار خواهد گرفت.

امروزه نیاز انسان به حضور در جمع و برقراری تعامل معقول، منطقی و متعارف با هم‌نوعان و گروه‌های مختلف اجتماعی امری پذیرفته شده‌است. مسلم است که نیازهای اجتماعی انسان، تنها در عرصه‌هایی عمومی، پویا، کارا و سرزنده تحقق می‌یابد. عرصه‌هایی چون میادین، مراکز فرهنگی و گردهمایی، پارک‌ها، خیابان‌ها، واحه‌های شهری، ایستگاه‌های حمل و نقل و مانند آن‌ها، که هریک شرایط تکوین و تکامل اجتماعی انسان‌ها را فراهم می‌آورند. اما به نظر می‌رسد عرصه‌های عمومی شهرهای امروزی، از هویت و مفاهیم اصیل انسانی تهی شده و نیاز انسان‌ها به باهم بودن را بی‌جواب نهاده‌اند. در واقع فرآیند جنسیتی شدن عرصه‌های عمومی شهری امکان تبدیل این عرصه‌ها را، که روزگاری عالی‌ترین بستر پاسخ‌گویی به نیازهای اجتماعی انسان‌ها بوده‌اند، به بسترهایی ناکارآمد فراهم آورده است. همچنین عدم درک صحیح دست‌اندرکاران، سیاستگذاران و طراحان این‌گونه عرصه‌ها از نیازهای گروه‌های مختلف اجتماعی برای حضور و فعالیت در عرصه‌های جمعی، عدم توجه به ویژگی‌های فرهنگی، قومی و مذهبی این گروه‌ها و جایگزین کردن کمیت به جای کیفیت در طراحی این‌گونه فضاها، در ناکارآمدی عرصه‌های عمومی شهر امروزی نقش زیادی داشته‌اند (نمودار شماره یک). در واقع این عوامل موجب گشته تا عرصه‌های عمومی، که روزگاری بستر آسایش و تکامل

نمودار شماره ۱: عدم درک صحیح طراحان از نیازهای گروه‌های مختلف، شرایط

سردرگمی و فشارهای روانی آدمی را فراهم آورده است.

مأخذ: نگارندگان

۲- روش و فرآیند انجام تحقیق

روش تحقیق این پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی در بستری پیمایشی است که در آن هدف، سنجش شاخص‌ها و معیارهای موثر بر حضور شهروندان در عرصه‌های عمومی شهری از منظر گروه‌های خاص اجتماعی (زنان ساکن شهر شیراز) می‌باشد. در گام نخست در جهت دستیابی به مبانی نظری تحقیق، به بررسی و تحلیل اسناد و اطلاعات کتابخانه‌ای و منابع اینترنتی پرداخته شده و در ادامه، نتایج حاصل از مبانی نظری تحقیق، که شامل ویژگی‌های زنان و شاخص‌های محیطی اولیه موثر بر حضور زنان ساکن شهر شیراز در عرصه‌های عمومی شهری است، با بهره‌گیری از نظر اساتید روانشناسی و به کمک مصاحبه حضوری عمیق پژوهشگران با نمونه ۵۰ نفری از جامعه آماری، ارتقا یافته و نتایج تکمیل شد. نتایج تکمیل شده، در بردارنده سی و چهار سوال در مورد چگونگی و کیفیت مطلوب عرصه‌های عمومی شهری از منظر زنان ساکن شهر شیراز است. به اعتقاد پژوهشگران، هر گروه از این سوال‌ها، تبیین کننده و مرتبط با ویژگی و مشخصه خاصی از عرصه‌های عمومی شهری است. از این رو در ارتباط با سوال‌های طرح شده، سیزده مشخصه و ویژگی اصلی از عرصه‌های عمومی از سوی نگارندگان مورد تدقیق و تبیین قرار گرفته که به نظر می‌رسد ارتقا کیفیت این ویژگی‌ها، زنان ساکن شهر شیراز را به حضور در عرصه‌های عمومی شهری ترغیب می‌نماید. این سیزده ویژگی، به نحوی انتخاب شدند که افراد با این ویژگی‌ها آشنایی داشته باشند و تصویر ذهنی معناداری، در ذهن افراد داشته باشند و همچنین در مصاحبه عمیق صورت گرفته به پارامترهای تعیین شده، اشاره شده باشد. لازم به ذکر است که پس از تعیین پارامترها، ابتدا اولویت پارامترهای ذکر شده از سوی زنان با مصاحبه عمیق از نمونه آماری ۵۰ نفری مورد تدقیق قرار گرفت و در ادامه به منظور ارزیابی اعتبار ویژگی‌ها و شاخص‌های محیطی تبیین شده و تحقیق در معناداری رابطه متصور شده میان شاخص‌های محیطی و سوال‌های طرح شده در مورد چگونگی کیفیت عرصه‌های عمومی شهری، نگارندگان اقدام به تهیه پرسشنامه، جمع‌آوری داده‌ها از گروه نمونه

با حجم ۱۲۸ نفر از جامعه آماری و تحلیل داده‌ها کرده‌اند. ذکر این نکته حایز اهمیت است که در جمع‌آوری داده‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی و در تحلیل و ارزیابی این داده‌ها از نرم افزار SPSS و LISREL استفاده شده است. جهت تحلیل و ارزیابی ابتدا آمار توصیفی و بررسی‌های جمعیت‌شناسی مانند سن، میزان تحصیلات، وضعیت تاهل و اشتغال پاسخ‌دهندگان مورد بررسی قرار گرفت و سپس آمار تحلیلی ارائه گردید. در آمار تحلیلی به منظور ارزیابی فاکتورهای مؤثر پیشنهادی بر حضور زنان ساکن شهر شیراز در عرصه‌های عمومی با تاکید بر اولویت‌های آنها و سنجش معناداری رابطه این فاکتورها با سوال‌های طرح شده (در رابطه با چگونگی و کیفیت عرصه‌های عمومی از منظر این گروه اجتماعی)، از مدل ساختاری (تحلیل عاملی تاییدی) و روش تحلیل حداقل مربعات غیر وزنی که ضریب همبستگی چندگانه یک متغیر را (حضور زنان مسلمان در عرصه‌های عمومی شهری) با دیگر متغیرها (ا ویژگی‌های محیطی و سوال‌های تبیین کننده چگونگی کیفیت عرصه‌های عمومی) می‌سنجد، استفاده شد.

۳- چارچوب مفهومی و نظری موضوع پژوهش

۳-۱. عرصه‌های عمومی :

عرصه‌های عمومی، عمده‌ترین کانون‌های زنده‌ی شهری و صحنه‌ی فعالیت اجتماعی شهروندان می‌باشند که انسان‌ها را به تعامل و تقابل منطقی با یکدیگر دعوت می‌کنند و بدون هیچ قید و شرطی در اختیار عموم قرار می‌گیرند. در این رابطه فرانسیس تیبالدز در کتاب شهرسازی شهروند گرا چنین می‌نویسد : "عرصه‌های عمومی مهمترین بخش شهرها و محیط‌های شهری هستند. در چنین عرصه‌هایی بیشترین ارتباط و تعامل بین انسان‌ها رخ می‌دهد. این عرصه‌ها تمام بخش‌های بافت شهری را که مردم به آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند، در برمی‌گیرند. بنابراین این مکان‌ها از خیابان‌ها، پارک‌ها و چهارراه‌ها تا ساختمان‌های محصور کننده آنها را شامل می‌شوند." (تیبالدز، ۱۳۸۴: ۱۵). بنابراین در جامعه‌ای که حق مالکیت عمومی مقدس شمرده می‌شود

و هر فرد حق دارد و آزاد است آنچه را که می‌خواهد بسازد، عرصه عمومی و فضاهای باز عمومی یعنی فضاهایی که عموم مردم حق ورود به آن را دارند به یک معنی استناد دارند." (همان). در واقع نیاز انسان به ارتباط و تعامل با هم‌نوعان و حضور در اجتماع بر همگان روشن است. این مهم تنها در عرصه‌های عمومی و اجتماعی محقق می‌گردد. عرصه‌هایی که انسانها به دور از هرگونه تفاوت در ملیت، نژاد، سن، رتبه و منزلت در کنار هم قرار گیرند و با کسانی ارتباط برقرار کنند که ناآشنایند. همین حضور مردم در جامعه و دیدار چهره به چهره‌ی آنهاست که امکان سرزندگی و ماندگاری عرصه‌های عمومی شهری را فراهم می‌آورد. عرصه‌هایی "چون میادین، پارکها و فضاهای درونی مانند رواقها، سالن‌های ایستگاه‌های قطار، ساختمان‌های عمومی و فضاهای دیگری که عامه مردم به آن دسترسی دارند، نظیر فضاهای داخلی مجتمع‌های تجاری" (carmona, 2003, p11) که با تاریخ شکل‌گیری شهرها گره خورده‌اند و از دیرباز بستر رویدادهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جوامع بوده‌اند. اما از "از دید متخصصان حرفه‌ای در هر یک از زمینه‌های طراحی محیط، عرصه عمومی شامل دو بخش است: بخش اول با عناصر عمومی محیط کالبدی (مصنوعی و طبیعی) که رفتارها در آن روی می‌دهند ارتباط دارد و بخش دوم، چگونگی تصمیم‌گیری‌های جمعی توسط دولت یا در چارچوب سازوکار بازار براساس قانون اساسی هر کشور را شامل می‌شود" (همان). در نهایت باید اذعان داشت که انسان‌ها از هر طبقه‌ی اجتماعی، سن و جنسیتی در این فضاها حضور می‌یابند تا علاوه بر دیدار دوستان، بهره‌گیری از تجارب دیگران، برقراری ارتباطی معقول با محیط پیرامونی و تامین نیازهایشان، لحظه‌هایی را تجربه نمایند که در زندگی خصوصی شان روی نمی‌دهد. لحظه‌هایی که به خاطره‌ی جمعی ماندگار بازدیدکنندگان از یک شهر بدل می‌شود. به واقع این چیزی جز تاکید بر دسترسی بدون محدودیت به فضاهای عمومی، انجام فعالیت‌های سالم و بروز رفتارهای متنوع و در عین حال متعارف نمی‌باشد. اما به نظر می‌رسد امکان برقراری تعاملات اجتماعی، بارزترین خصیصه‌ای است که

در این گونه عرصه‌ها روی می‌دهد.

۳-۲. تعامل‌های اجتماعی:

عرصه‌ها و فضاهای عمومی، مکان‌هایی برای ایجاد روابط متقابل، تبادل و برخوردهای اجتماعی هستند. مکان‌هایی که افراد و گروه‌های مختلف با منافع و علایق متفاوت در آن حضور می‌یابند (Ortiz, Roman, 2004, p220). نقش اساسی این عرصه، ایجاد مکان‌هایی برای افزایش کنش‌های متقابل اجتماعی، ارتقا کیفیت زندگی ساکنان و مبارزه علیه محرومیت‌های اجتماعی است (Muix and Borja, 2001). بدیهی است تعامل اجتماعی و ایجاد احساس تعلق آدمی به فضاها و بسترهای اجتماعی به انگیزش اجتماعی هر فرد به برقراری ارتباط، دریافت پاسخ از محیط پیرامونی و ویژگی‌های کالبدی و اجتماعی بستربستگی دارد. می‌توان گفت اغلب نیازهای فیزیکی و عاطفی آدمی از طریق تعامل اجتماعی و یا کنش متقابل فرد با دیگران برآورده می‌شود. در واقع کنش متقابل یا تعامل اجتماعی بدین معنا است که افراد در ارزش‌های یکدیگر سهیم شوند، با یکدیگر آشنا شوند، به طور فزاینده‌ای به یکدیگر وابسته شوند، الگوهای اجتماعی تشکیل دهند و به فرهنگ، ساختار، نهادها و به آنچه تشکیل داده‌اند عادت کنند. در حقیقت تعامل اجتماعی را می‌توان فرآیندی دانست که در خلال آن دو یا چند انسان یکدیگر را از راه‌های کلامی، جسمانی و یا عاطفی تحت تاثیر قرار می‌دهند. جامعه از راه تعامل اجتماعی پدید می‌آید و تعامل اجتماعی سنگ بنای جامعه است. جان لنگ در زمینه‌ی تسهیل روابط اجتماعی در بسترهای عمومی چنین می‌گوید: اگر نیازهای اجتماعی مردم با احساس استقلال فردی حاصل از خلوت در تعادل قرار گیرد، روابط اجتماعی آسان‌تر می‌شود. اما اگر این تعادل به هم بخورد، فضاهایی که مهم هستند و خصوصی بودن یا عمومی بودن آنها مشخص نیست، کنترل کمتری را بر روابط متعارف اجتماعی دارند و تعامل اجتماعی را کاهش می‌دهند. خلوت کالبدی بیش نیاز بیشتر رفتارهای اجتماعی است و در محیطی که خلوت کالبدی وجود داشته باشد، دامنه‌ی وسیع‌تری از انتخاب

به وجود می‌آید (لنگ، ۱۳۸۶، ۱۷۹). البته نباید از نظر دور داشت که افراد مختلف به سطوح متفاوتی از تعامل اجتماعی نیاز دارند.

تعامل با دیگران در بستر عرصه‌های عمومی، باید کوشید تا با درک و شناخت نیازها و خواسته‌های اجتماعی آنها، بستری فراهم آورد که انگیزش حضور هرچه بیشتر آنها را موجب گردد.

جدول شماره ۱: نیاز مختلف افراد به سطوح متفاوت تعامل

اجتماعی از دیدگاه صاحب نظران

نظریه پردازان	سطوح تعامل‌های اجتماعی
Cooper 1979	افراد برون‌گرا به تعامل با دیگران علاقه مندند ولی افراد درون‌گرا ضمن تمایل به اطلاع از رویدادها، به روابط اجتماعی با دیگران تمایلی ندارند.
Lawton 1975	افراد با تحریک فیزیکی کمتر نسبت به افرادی که تحرک بیشتری دارند به حمایت بیشتری نیاز دارند بنابراین به رابطه‌ی نزدیک با دیگران و امکان تعامل بیشتر با آنها احتیاج دارند.
Lofland 1973	افرادی که نیاز دارند تحت کنترل باشند نسبت به کسانی که نیاز به کنترل دارند، تعامل اجتماعی بیشتری دارند.
Delong 1970	افراد از پایگاه اجتماعی بالاتر نسبت به افراد در سطح اجتماعی پایین‌تر، فضای شخصی بزرگتر، خلوت بیشتر و قلمرو مکانی وسیع‌تری دارند.

مأخذ: نگارندگان با استفاده از مبانی نظری تحقیق

۳-۳. زنان و عرصه‌های عمومی شهری

یکی از تقسیم‌های اجتماعی که باعث ناهمگونی و نابرابری عرصه‌های عمومی می‌شود، جنسیت است. جنسیت نوعی ساختار اجتماعی است و به استنباط جامعه به رفتار، ویژگی‌ها و نقش‌های مناسب برای مردان و زنان مربوط می‌شود. در تقسیم اجتماعی، زنان و مردان در حوزه‌ها و لایه‌های متفاوتی جای می‌گیرند. زنان غالباً در «حوزه خصوصی» خانواده قرار می‌گیرند و مراقبت‌های عاطفی و انجام امور خانگی را برعهده دارند. در حالی که مردان در «حوزه عمومی» کار، سیاست و فراغت هستند و تحت حمایت حوزه «خصوصی» قرار می‌گیرند و زنان به آنها خدمت می‌کنند (رفعت جاه، ۱۳۸۵ صص ۶۷-۶۵). معمولاً چنین تصور می‌شود که تقسیم کار براساس جنسیت امری طبیعی و گریزناپذیر است و ناهمگونی‌های جنسی ایجاب می‌کند که زنان مراقب و پروراننده کودکان باشند (هیوود، ۱۳۸۰: ۳۶۴). این تفکر در عرصه‌های عمومی شهری، به اولویت بخشی به مردان و تدارک فضاهایی برای آنها منجر می‌شود. چون زن ضعیف، آسیب‌پذیر و متکی به مرد بازنمایی می‌شود، در زمینه حضور در فضاهای عمومی و به ویژه روباز مثل خیابان‌ها محدودیت می‌یابد. (رفعت جاه، ۱۳۸۵ صص ۷۰). بدین ترتیب باید اذعان داشت، زنان گروه اجتماعی هستند که با وجود آنکه بخش عظیمی از جمعیت جوامع را به خود اختصاص می‌دهند، نیازهای اجتماعی‌شان و برقراری تعامل منطقی و متعارف با دیگران نادیده انگاشته شده است. این در حالی است که زنان همچون دیگر گروه‌های اجتماعی، با تداوم حضور در عرصه‌های عمومی و اجتماعی شهرها، شرایط سرزندگی، نشاط و پایداری هرچه بیشتر این بسترها را فراهم می‌آورند. آنچه مسلم است، امروزه در حاشیه قرار گرفتن زنان در نتیجه تولید فضای نامناسب، منجر به کم‌رنگ شدن نقش آنها

لازم به ذکر است که گاه پیشینه‌های فرهنگی و اجتماعی جوامع منجر به تقسیم نامعقول اجتماعی می‌گردد که این دسته‌بندی به نابرابری جنسیتی در عرصه‌های عمومی بدل می‌شود در حالی که برنامه‌ریزی و طراحی صحیح فضاها و عرصه‌های عمومی در شهر می‌تواند به استفاده متعادل زنان و مردان از این فضاها بدون در نظر گرفتن سن، پیشینه‌های قومی و اجتماعی آنها منجر گردد. آنچه در حال حاضر موجب گشته تا مردها بر فضاها و عرصه‌های عمومی احاطه داشته باشند و زنان در تابعیت آنها قرار بگیرند، همانا تأثیرپذیری این عرصه‌ها از پارامترهای جنسیت، مذهب، طبقه، سن، فرهنگ و قومیت می‌باشد. حال آنکه گروه‌ها و اقشار مختلف اجتماعی، ساختار و پایه‌های اساسی تشکیل نظام‌های اجتماعی و برقراری تعامل معقول با دیگران می‌باشند. بنابراین با توجه به نقش مؤثر زنان در جوامع اجتماعی و نیاز آنها به حضور در اجتماع و

جدول شماره ۲: تأکید بزرگان اسلامی بر حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی

<p>جمع بندی</p> <ul style="list-style-type: none"> نیاز به حضور مستمر زنان در تمامی عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مذهبی وغیره جهت تحقق آرمان‌های کمال‌گرایانه‌ی اسلام و قرآن در جوامع اسلامی. رشد کمال و عقلانیت زنان با برقراری تعامل اجتماعی محقق می‌گردد. خرد ورزی تنها در بستر اجتماعی تحقق می‌یابد. حضور زنان مسلمان در عرصه‌های مختلف اجتماعی، مذهبی و مانند آن‌ها، ضامن پایداری و سعادت جوامع اسلامی است. 	<p>علامه طباطبایی</p> <p>زن در برآوردن نیازهای اجتماعی و انسانی خویش با مرد یکسان است.</p>
	<p>امام خمینی (ره)</p> <p>زنان باید در مقدرات اسلامی اصلی کشور دخالت نمایند.</p>
	<p>امام خمینی (ره)</p> <p>ما مفتخریم که که بانوان و زنان پیر و جوان، خرد و کلان در صحنه‌های فرهنگی، اقتصادی و نظامی حاضر و همدوش مردان یا بهتر از آنها در راه تعالی اسلام و مقاصد قرآن کریم فعالیت دارند.</p>
	<p>دکتر علی شریعتی</p> <p>چهره‌ی فاطمه، چهره‌ی ای است که اگر درست ترسیم شود، اگر آنچنان که واقعاً بوده، آنچنان که واقعاً می‌اندیشیده، سخن می‌گفته، زندگی می‌کرده، آنچنان که در مسجد نقش داشته، در زمان نقش داشته، در مبارزه‌ی اجتماعی نقش داشته، در تربیت فرزند نقش داشته، معرفی شود، انسان او را به عنوان بزرگترین الگو برای پیروزی امروز خواهد پذیرفت.</p>
	<p>امام علی (ع)</p> <p>بپرهیز از مشورت با زنها مگر زنی که کمال عقل او به تجربه رسیده باشد. (در واقع عقل یک فرآیند اجتماعی است که بذران در نهاد انسان کاشته شده ولی جامع آن را آبیاری می‌کند و هر شخصی یا گروهی که از تعامل اجتماعی محروم بماند، عقلانیت در او رشد نمی‌کند.)</p>
	<p>امام علی (ع)</p> <p>زن می‌تواند با حفظ حریم خود، در جامعه حضور یابد و در فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی شرکت کند و مانع تعدی بیگانگان شود.</p>

مأخذ: نگارندگان با استفاده از مبانی نظری تحقیق

شود. اگر فضاهای عمومی دارای نتایج رضایت بخشی در هر سه زمینه باشند، نگاه می‌توان ادعا کرد که این فضاها توانسته‌اند، نقش عمده‌ای را در افزایش و بهبود روابط اجتماعی و کاهش محرومیت‌های ناشی از طبقه اجتماعی، نژادی، سنی و جنسی داشته باشند" (سیفایی به نقل از گارسیا رومن، ۱۳۸۴: ۴۸). اما به منظور شناخت ویژگی‌ها و نیازهای زن‌ها برای حضور در عرصه‌های عمومی شهر، آشنایی با آموزه‌ها و تأکید دین مبین اسلام در مورد حضور فعال زن‌ها در عرصه‌های اجتماعی ضروری است.

۳-۴. ویژگی‌ها و نیازهای اجتماعی زنان از منظر دین مبین اسلام

"زندگی اجتماعی شهرنشینان بدون وجود قواعد و مقررات خاصی که ارتباط متقابل میان اقشار و گروه‌های مختلف شهری و روابط میان آنها و طبقه حاکمه را تنظیم کند، امکان‌پذیر نبود. این مقررات که حاصل نجارب زندگی جمعی ایرانیان بود، در دوران اسلامی ماهیت جدیدی به خود گرفت و ارزشها و هنجارهای اسلامی آنها را تحت

به عنوان هماهنگ کننده عرصه‌های متفاوت زندگی و فضای منفک (آن‌ها مسئول هماهنگ ساختن خانه، بازار و نهادها می‌باشند) شده است. تفکیک‌کارکردی و مکانی فعالیت‌ها، این معنا را یافته است که نیازمند کسی برای ایجاد هماهنگی میان این عرصه‌های زندگی اند. از اینرو، کار نامشهود زنان باعث کاهش اثرات منفی افتراق‌کارکردی است و لبه‌های سخت موجودیت کنونی را نرم می‌کند... زنان مجبورند راه حل‌هایی فردی برای مسایل جمعی بیابند." (سیفایی به نقل از مدنی پور، ۱۳۸۴: ۵۲).

بنابراین یکی از مهمترین دغدغه‌های طراحان امروز در خلق و ارتقا کیفیت عرصه‌های عمومی، رسیدن به نوعی از فضاهای جمعی است که بتواند تعادلی پایدار میان حضور اقشار مختلف اجتماعی و مشارکت و فعالیت آنها در عرصه‌های عمومی شهری برقرار نماید. از این رو "موفقیت و یا شکست برنامه‌ریزی و طراحی شهری در ایجاد و یا تغییر وضع فضای عمومی، بایستی با اندازه‌گیری تعداد زنان و مردان استفاده کننده و تنوع ویژگی‌های افرادی که از این فضاها استفاده می‌کنند، درست به همان خوبی تنوع روابط و فعالیت‌های انجام گرفته در فضا ارزیابی و بررسی

جدول شماره ۳: تدوین خصایص و ویژگی‌های زنان مسلمان از دیدگاه علمای اسلامی

<p>ویژگی‌های زنان از دیدگاه علمای اسلام</p> <ul style="list-style-type: none"> • درونگرایی • کمال‌گرایی • تواضع • ظرافت • رازگونی • عفت داشتن • احساسی و عاطفی بودن 	<p>زنان هنگامی که برای تحقق مسولیت‌های اجتماعی در اجتماع و محافل عمومی حضور می‌یابند، حریم و پوشش مناسب داشته، در این صورت او در برخورد‌های اجتماعی از مصونیت لازم برخوردار می‌شود.</p>	امام علی (ع)
	<p>زن موجودی ظریف، با احساس و عاطفه‌ی قوی است که خداوند متعال او را آفرید تا بخشی از بار رسالت تعلیم و تربیت جامعه را بر دوش گیرد و در مسیر تکامل گام بردارد.</p>	امام علی (ع)
	<p>خداوند زن را که مظهر جمال الهی است، آفرید و او را مایه‌ی آرامش و سکون همسر قرار داد تا خانه و خانواده را در سایه‌ی عطف و رحمت خود بیاراید. چراکه رحمت و مودت، مایه بقای زندگی است.</p>	امام علی (ع)
	<p>زنان باید در مراودات اجتماعی محتاط، دانا و زیرک باشند تا مورد سوءاستفاده قرار نگیرند.</p>	امام علی (ع)
	<p>جلوه‌گری و خودنمایی از دیگر ویژگی‌های زن است که البته اسلام خواسته که زن این غریزه را در برابر شوهر خود ارضا کند.</p>	سوره نسا، آیه ۳۱
	<p>زنان صالح، متواضع اند.</p>	سوره نسا، آیه ۳۴
	<p>زن مسلمان در راه فرزندی و علم تلاش کند، در راه خودسازی معنوی و اخلاقی تلاش کند، در میدان جهاد و مبارزه از هر نوع آن پیش قدم باشد. نسبت به زخارف دنیا و تجمل‌های کم ارزش بی‌اعتنا باشند. عفت، عصمت و طهارتش در حدی باشد که چشم و نظر هرزه بیگانه را به خودی خود، دفع کند.</p>	امام خمینی (ره)
	<p>احساس زن از مرد جوشان‌تر است ولی جهت‌گیری عقلی و استدلالی وی، هم سنگ مردان نیست.</p>	مرتضی مطهری

مأخذ: نگارندگان

موجود در عرصه‌های عمومی، در این عدم حضور مؤثر، سرزنده و پویای آنها نقش داشته است. اما در این میان، به نظر می‌رسد عدم آشنایی سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و طراحان شهری با اولویت‌های زنان و عدم توجه کافی آنها به نیازهای ویژه این گروه اجتماعی جهت حضور و برقراری تعامل اجتماعی در عرصه‌های عمومی شهری، بیش از سایر موارد در این عدم حضور پویا، مؤثر بوده است. از این رو جهت شناخت دقیق خصایص و ویژگی‌های زنان از منظر اسلام، جدول شماره ۳ تدوین شده تا از این رهگذر بتوان به نیازها و اولویت‌های زنان از دیدگاه دین مبین اسلام دست یافت، عرصه‌های عمومی را با نیاز آنان همگام نمود و انگیزش حضور هرچه بیشتر آنها را فراهم آورد.

با توجه به جدول شماره ۳، به نظر می‌رسد دین مبین اسلام ویژگی‌هایی چون درونگرایی، کمال‌گرایی، تواضع، ظرافت، رازگونی، عفت داشتن، احساسی و عاطفی بودن را از خصایص بارز زنان می‌داند. نگارندگان با توجه به مبانی نظری تحقیق و تأکید بر ویژگی‌های مورد تأیید دین مبین اسلام در مورد زنان، و به منظور دستیابی به

تأثیر قرار داد" (رضوی: ۱۳۸۸: ۹). در زمینه فوق روایات و آیات زیادی ذکر شده که بخشی از آنها بر حضور زنان در عرصه‌های عمومی و انجام فعالیت‌های اجتماعی تأکید دارد. در جدول شماره ۲، تأکید بزرگان اسلامی به حضور زنان در تمامی عرصه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و مذهبی آورده شده است.

از جدول فوق و سخن امام خمینی (ره) که می‌فرماید: "زن مریب انسان است و سعادت و شقاوت کشورها بسته به وجود زن است"، اهمیت و تأکید بزرگان و عالمان اسلامی به حضور زنان در تمامی عرصه‌های اجتماعی و عمومی، استنباط می‌گردد. اما آنچه امروزه حایز اهمیت است، دوری‌گزینی و امتناع زنان از حضور در عرصه‌های عمومی است که بخشی از آن به واسطه‌ی عدم انطباق‌پذیری این عرصه‌ها با نیازهای روانی، فیزیکی و معنوی این گروه اجتماعی می‌باشد. به واقع مسولیت‌های سنگین زنان در خانواده، محدود کردن دامنه‌ی اختیار آنها در جامعه و عرصه‌های عمومی شهری، ضعف مدیریت و طراحی شهری در شناسایی اولویت‌های آنها و تهدیدهای فیزیکی و روانی

اولویت‌های آنها برای حضور و برقراری تعامل مطلوب و متعارف اجتماعی در عرصه‌های عمومی شهر، اقدام به طرح سوال‌هایی مقدماتی در مورد چگونگی و کیفیت محیطی مطلوب عرصه‌های عمومی شهری از منظر زنان کرده‌اند. دقت و کارایی این سوال‌ها، در مصاحبه عمیق پژوهشگران با گروهی از زنان ساکن شهر شیراز مورد سنجش قرار گرفته است. تحلیل و ارزیابی داده‌های حاصل از این مصاحبه، با کمک اساتید روانشناسی انجام شده است. نتایج حاصل از این مصاحبه، دستیابی به ۳۴ سوال اصلی در مورد کیفیت مطلوب عرصه‌های عمومی شهر از منظر زنان بوده است. به اعتقاد پژوهشگران، هر گروه از این سوال‌ها، با ویژگی و پارامتر خاصی از عرصه‌های عمومی شهری در رابطه است. از این رو در ارتباط با سوال‌های طرح شده، سیزده مشخصه و ویژگی اصلی از عرصه‌های عمومی از سوی نگارندگان مورد تدقیق قرار گرفته است. این سوال‌ها و ویژگی‌ها در جدول شماره ۴ معرفی شده‌اند. در ادامه پرسشنامه‌ای از سوی نگارندگان تدوین گردید تا دقت سوال‌ها در مورد کیفیت مطلوب عرصه‌های عمومی شهری و ارتباط میان سوال‌های طرح شده و ویژگی‌هایی از عرصه‌های عمومی که از دیدگاه نگارندگان با این سوال‌ها مرتبط می‌باشند، از منظر گروه نمونه وسیع‌تری از زنان مورد تحلیل و ارزیابی قرار گیرد.

جدول شماره ۴: ویژگی‌ها و پارامترهای تدقیق شده موثر بر حضور زنان در عرصه‌های عمومی

سوال‌های طرح شده	پارامترهای موثر بر حضور زنان
۱۵- x- رویدادهای مذهبی در فضا رخ دهد	۱- x- فضا از سلامت روانی برخوردار باشد
۱۶- x- رویدادهای ورزشی در فضا رخ دهد	۲- x- گروه‌های مختلف سنی در آن فضا حضور یابند
۱۷- x- سکوت، ویژگی متمایز در آنجا باشد	۳- x- رنگ، ظاهر و مصالح به کار رفته در فضا با محیط پیرامونی‌اش هماهنگ باشد
۱۸- x- تحرک و هیجان در طراحی این فضاها موج بزند	۴- x- عرصه عمومی پاکیزه و به دور از آلودگی های آب و هوایی و صوتی باشد.
۱۹- x- چشم متذکر در فضا وجود نداشته باشد	۵- x- فضای عمومی پاکیزه و به دور از آلودگی های صوتی و آب و هوایی باشد
۲۰- x- فضا دارای وسعت و گستردگی دید باشد	۶- x- فضا قابل دفاع باشد (جرم و جنایت کمی در فضا اتفاق بیافتد)
۲۱- x- آزادی انجام فعالیت‌های متنوع برای زنان در فضا وجود داشته باشد	۷- x- امکان دسترسی عمومی به فضای عمومی شهری در نظر گرفته شده باشد (دسترسی به آن آسان باشد)
۲۲- x- فضا شفاف، آشکار و قابل درک باشد	۸- x- کاربری‌های متنوع در فضا وجود داشته باشد
۲۳- x- فضا دارای نقاط ابهام و قابل کشف باشد	۹- x- ترکیب رنگی بدیع و متنوع در فضا به کار رود
۲۴- x- حضور عناصر طبیعی (درختان، آب، پرندگان و...)، پررنگ باشد	۱۰- x- در کل فضا، وحدت وجود داشته باشد و پراکندگی عناصر در آن کم باشد
۲۵- x- فشرده‌های مختلف اجتماعی در فضای عمومی حضور یابند	۱۱- x- فضا در کل و جزء شکل‌گیری منظم باشد
۲۶- x- فضاها به محل سکونت‌نمان نزدیک باشد	۱۲- x- طراحی فضا منطبق با فرهنگ و آداب و رسوم منطقه باشد (فضاهای عمومی در نقاط مختلف، متمایز باشند)
۲۷- x- امنیت فضا توسط ارگان‌های دولتی (پلیس و...) تأمین گردد	۱۳- x- رویدادهای فرهنگی در فضا رخ دهد
۲۸- x- جنس‌های مختلف (زن و مرد) در فضا حضور یابند	۱۴- x- رویدادهای اجتماعی در فضا رخ دهد
۲۹- x- مبلمان‌ها و تمامی وسایل آسایش در آن طراحی شده باشد	
۳۰- x- فضا با حضور زیاد مردم شلوغ و پراز هیجان باشد	
۳۱- x- فضا حتی الامکان، در درون بافت شهری شکل گیرد	
۳۲- x- عرصه عمومی با درختان و عناصر طبیعی محصور شود.	
۳۳- x- فضا قابل استفاده در ساعات‌ها و فصول مختلف باشد	
۳۴- x- فضا دوستانه و صمیمی باشد	

مأخذ: نگارندگان

جدول شماره ۵: ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌گویان

سن	میزان تحصیل	وضعیت اشتغال	وضعیت تاهل	نتایج
<p>۱- سن اکثر افراد پاسخگو بین ۱۵-۲۵ است.</p> <p>۲- بیشترین درصد پاسخ‌دهندگان دارای مدرک دیپلم و بعد از آن مدرک لیسانس هستند.</p> <p>۳- بیشتر پاسخ‌دهندگان متاهل می‌باشند</p> <p>۴- بیشتر افراد غیر شاغل هستند.</p>				

مأخذ: مطالعه میدانی نگارندگان

۴- جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری:

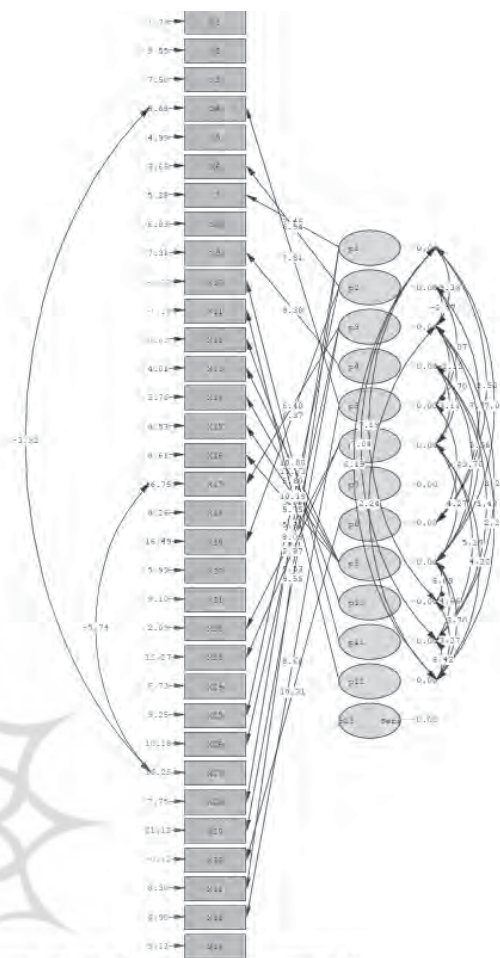
جامعه آماری در این تحقیق را، همه زنان ۱۴ تا ۶۵ سال ساکن شهر شیراز، که در ساعت‌های مختلف شبانه روز در عرصه‌های عمومی شهری حضور می‌یابند، تشکیل داده‌اند. حجم گروه نمونه شرکت‌کننده این پژوهش، در بخش مصاحبه حضوری عمیق مقدماتی، ۵۰ نفر از جامعه آماری و در بخش پاسخ‌گویی به پرسشنامه تدقیق شده براساس مبانی نظری تحقیق و مصاحبه مقدماتی، ۱۲۸ نفر از جامعه آماری را شامل می‌شوند. لازم به ذکر است پرسشنامه تدقیق شده برای این پژوهش، سه بخشی است. بخش اول شامل مشخصات فردی پاسخ‌گو است. در بخش دوم سیزده ویژگی که از سوی پژوهشگران بر اساس تحلیل نتایج حاصل از مصاحبه مقدماتی تبیین شده، بر اساس اهمیت، از سوی پاسخ‌گویان اولویت‌بندی می‌شوند. در بخش سوم و در قالب ۳۴ پرسش با مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت، چگونگی و کیفیت محیطی عرصه‌های عمومی شهری برای حضور، انجام فعالیت و تعامل اجتماعی گروه نمونه در آن‌ها، مورد سنجش قرار می‌گیرد. روایی این پرسشنامه با استفاده از روش اعتبار محتوا (تایید اساتید روانشناسی) و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ سنجیده شده است. آلفای کرونباخ برای کل سوال‌های این پرسشنامه، ۰/۸۱ به دست آمده است. همچنین به علت مشخص نبودن حجم دقیق جامعه آماری، در انجام نمونه‌گیری از روش تصادفی ساده استفاده شده است.

۵- ارزیابی داده‌ها:

در بخش ارزیابی داده‌ها، ابتدا آمارهای توصیفی که موکد

ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌گویان است ارایه می‌شود. این ارزیابی که با استفاده از نرم افزار spss ارایه شده، در جدول شماره ۵ آمده است. در بخش سن، شش رده‌ی سنی مد نظر است. سن اکثر افراد بین ۱۵ تا ۲۵ سال است و بعد از آن گروه سنی ۲۵-۳۵ سال بیشترین درصد را به خود اختصاص دادند. ۲۸/۹٪ افراد دیپلم و ۲۸/۱٪ لیسانس و ۱۰/۹٪ بالاتر از لیسانس بوده‌اند. همچنین اکثر پاسخ‌گویان متاهل و شاغل بودند. از سوی دیگر با ارزیابی میانگین پاسخ‌هایی که افراد به سوال‌های طرح شده در مورد کیفیت مطلوب عرصه‌های عمومی شهری دادند، و از آن جهت که میانگین بیشتر به ۲ (کاملاً موافق و موافق) تمایل دارد، می‌توان به صورت شهودی نتیجه گرفت که سوال‌های انتخاب شده، موکد معیارهای مطلوب عرصه‌های عمومی شهری از دید پاسخ‌دهنده‌ها هستند. در تمامی سوال‌هایی که در پرسشنامه تعبیه شده، میانگین امتیاز کمتر از ۲ است. به عبارت دیگر تمایل بیشتر افراد در جهت تایید موضوع سوال است.

در آمار تحلیلی این تحقیق به منظور ارزیابی مطلوبیت شاخص‌ها و ویژگی‌های محیطی ارایه شده از دید شرکت‌کنندگان در این پژوهش و ارزیابی معناداری و میزان همبستگی رابطه متصور شده بین پارامترهای مطلوبیت عرصه‌های عمومی برای حضور و برقراری تعامل متعارف اجتماعی از دید زنان (p1 تا p1۳) و سوال‌های طرح شده در مورد چگونگی عرصه‌های عمومی شهری (x1 تا x۳۴) و رسیدن به مدلی مطلوب در این زمینه، از مدل معادله ساختاری (تحلیل عاملی تاییدی) و روش حداقل

Chi-Square=1001.04, df=475, E-Value=0.00000, RMSEA=0.083
 Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.097
 Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.52
 Comparative Fit Index (CFI) = 0.71
 Incremental Fit Index (IFI) = 0.71

تصویر شماره ۱: چگونگی روابط متغیرهای مستقل و وابسته

مأخذ: نگارندگان

مربعیات غیر وزنی^۱ استفاده شد. از اینرو با استفاده از نرم افزار لیزرل ورژن ۸/۵۴ به بررسی روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته پرداخته و سپس خروجی‌های نرم افزار مورد ارزیابی قرار گرفت. متغیرهای مستقل در این تحلیل، سوال‌های طرح شده در مورد چگونگی عرصه‌های عمومی شهری (X۱ تا X۳۴) هستند که به نظر می‌آید هر گروه از این سوال‌ها، با ویژگی محیطی خاصی از عرصه عمومی (p۱ تا p۱۳) دارای همبستگی و رابطه معنی‌داری هستند. بنابراین پارامترها و ویژگی‌های محیطی ارزیابی شده

(p۱ تا p۱۳) از یک سو به عنوان متغیرهای وابسته این تحلیل شناخته می‌شوند و از سوی دیگر به واسطه موثر بودن در میزان حضورپذیری عرصه‌های عمومی شهری، به عنوان متغیر مستقل عمل می‌کنند. تصویر شماره ۱، نمایانگر تحلیل انجام شده روی متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش با استفاده از نرم افزار لیزرل است. (تصویر شماره ۱).

با توجه به رتبه‌ای بودن متغیرهای مورد بررسی، باید مقدار RMSEA^۲ را بررسی کنیم. با فرض اینکه مقدار RMSEA باید کمتر از ۰/۱ باشد، خروجی فرضی مدل پذیرفته می‌شود. لازم به ذکر است چنانچه این آمار مقداری بیش از ۰/۱ باشد مدل باید ارتقا داده شود. به علاوه معیار دیگری چون PNFI^۳، CFI^۴، IFI^۵ که برای بررسی مدل می‌توان مورد توجه قرار داد، در تصویر آورده شده است. همانطور که در تصویر مشاهده می‌شود، در تمامی ملاک‌های ارایه شده فوق، مناسب بودن مدل به طور نسبی تایید می‌شود. در میان تمام اندازه‌ها CFI و RMSEA کمتر تحت تأثیر اندازه نمونه قرار دارند. CFI اگر نزدیک ۱ باشد، یک برازش خیلی مناسب را نشان می‌دهد. به طور قرار دادی برای مقدار مناسب PNFI بیشتر نویسندگان از نقطه برش ۰/۵ استفاده می‌کنند. در تمامی ملاک‌های ارایه شده RMSEA، PNFI و CFI (در تصویر شماره ۱) و سنجش آن با حد متعادل، مدل به طور نسبی تایید می‌شود. بنابراین ارزیابی روابط میان متغیرهای مستقل و وابسته (خروجی نرم افزار لیزرل) نشان می‌دهد که در اکثر موارد، رابطه‌ی متصور شده، معنادار بوده است. همچنین در جدول شماره ۵ نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های این تحلیل، مورد ارزیابی قرار گرفت. (جدول شماره ۶) در این جدول، ضمن مشخص شدن وجود همبستگی و رابطه معنی‌دار بین هر سوال (X۱ تا X۳۴) و ویژگی (p۱ تا p۱۳) بر اساس مقدار آماري آزمون T، در صورت وجود رابطه، بارعاملی، خطای استاندارد و مقدار

۲ این شاخص، ریشه‌ی میانگین مجذورات تقریب می‌باشد. در خروجی مدل‌های فرضی، مقدار RMSEA اگر کمتر از ۰/۱ باشد، پذیرفته می‌شود.

۳ به طور قرار دادی مقدار مناسب برای PNFI بیشتر از ۰/۶ پیشنهاد شده است و برخی از نویسندگان از نقطه برش ۰/۵ هم استفاده می‌کنند.

۴ در میان تمام اندازه‌ها CFI و RMSEA کمتر تحت تأثیر اندازه نمونه قرار دارند. CFI که شاخص نسبی برازندگی است اگر نزدیک ۱ باشد یک برازش خیلی مناسب را نشان می‌دهد.

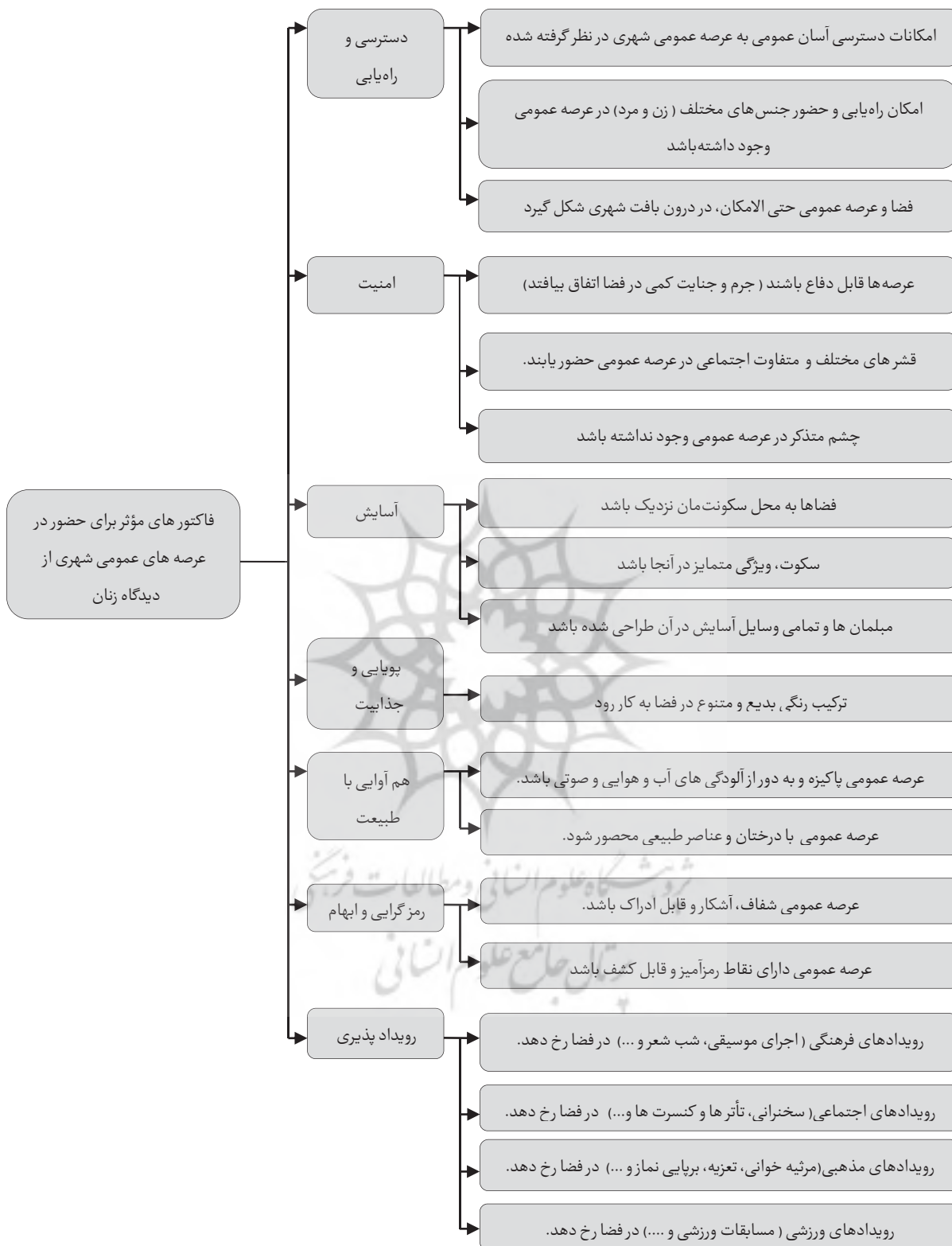
جدول شماره ۶: ارزیابی روابط متغیرهای مستقل و وابسته انجام شده توسط نرم افزار لیزرل

Measurement Equations			
$X_7 = \beta_1 * X_1 + \text{Errorvar.} = 0.47, R^2 = 0.17, T \text{ value} = 5.28$	$X_1 = \text{Errorvar.} = 1.79, (0.89)$	$X_{24} = \text{Errorvar.} = 6.73, (0.89)$	$X_{50} = \beta_3 * X_3 + \text{Errorvar.} = 10.18, (0.89), T \text{ value} = 10.18$
$X_{47} = \beta_1 * X_1 + \text{Errorvar.} = 0.69, (R^2 = 0.24), T \text{ value} = 7.75$	$X_{62} = \beta_2 * X_2 + \text{Errorvar.} = 0.32, (R^2 = 0.54), T \text{ value} = 3.66$	$X_{49} = \beta_2 * X_2 + \text{Errorvar.} = 0.82, (R^2 = 0.23), T \text{ value} = 9.25$	$X_{85} = \beta_3 * X_3 + \text{Errorvar.} = 0.89, (1.87), T \text{ value} = 21.12$
$X_{49} = \beta_1 * X_1 + \text{Errorvar.} = 0.74, (R^2 = 0.25), T \text{ value} = 8.30$	$X_{57} = \beta_2 * X_2 + \text{Errorvar.} = 1.46, (R^2 = 0.18), T \text{ value} = 16.49$	$X_{58} = \beta_3 * X_3 + \text{Errorvar.} = 0.89, (1.49), T \text{ value} = 16.75$	$X_2 = \text{Errorvar.} = 0.85, (0.89), T \text{ value} = 9.55$
$X_8 = \text{Errorvar.} = 6.83, (0.89)$	$X_{83} = \beta_4 * X_4 + \text{Errorvar.} = 0.89, (0.65), T \text{ value} = 7.31$	$X_{18} = \text{Errorvar.} = 8.26, (0.89)$	$X_{69} = \beta_5 * X_5 + \text{Errorvar.} = 0.89, (0.86), T \text{ value} = 9.68$
$X_5 = \text{Errorvar.} = 4.99, (0.89)$	$X_{77} = \beta_5 * X_5 + \text{Errorvar.} = 0.89, (0.79), T \text{ value} = 8.90$	$X_{71} = \beta_6 * X_6 + \text{Errorvar.} = 0.19, (R^2 = 0.73), T \text{ value} = 2.09$	$X_{25} = \beta_6 * X_6 + \text{Errorvar.} = 1.09, (R^2 = 0.56), T \text{ value} = 12.27$
$X_3 = \text{Errorvar.} = 0.67, (0.89)$	$X_{15} = \beta_1 * X_1 + \text{Errorvar.} = 0.56, (R^2 = 0.95), T \text{ value} = 0.63$	$X_{21} = \text{Errorvar.} = 9.10, (0.89)$	$X_{91} = \beta_8 * X_8 + \text{Errorvar.} = 0.55, (R^2 = 1.07), T \text{ value} = 0.62-$
$X_{52} = \beta_9 * X_9 + \text{Errorvar.} = 0.36, (R^2 = 0.43), T \text{ value} = 4.01$	$X_{50} = \beta_9 * X_9 + \text{Errorvar.} = 0.51, (R^2 = 0.33), T \text{ value} = 5.76$	$X_{72} = \beta_9 * X_9 + \text{Errorvar.} = 0.76, (R^2 = 0.41), T \text{ value} = 8.53$	$X_{51} = \beta_9 * X_9 + \text{Errorvar.} = 0.76, (R^2 = 0.25), T \text{ value} = 8.61$
$X_{97} = \beta_{11} * X_{11} + \text{Errorvar.} = 0.73, (R^2 = 1.08), T \text{ value} = -0.82$	$X_{90} = \beta_{12} * X_{12} + \text{Errorvar.} = 0.11, (R^2 = 1.15), T \text{ value} = 1.19-$	$X_{20} = \text{Errorvar.} = 5.99, (0.89)$	$X_{27} = \text{Errorvar.} = 16.25, (0.89)$
$X_{34} = \text{Errorvar.} = 9.13, (0.89)$	Error Covariance for X_{27} and $X_{54} = 0.51, (0.89)$	نتایج به دست آمده از تحلیل و ارزیابی خروجی نرم افزار لیزرل	

۱- مؤلفه‌های P_7 و P_8 و P_{10} و P_{11} و P_{12} و P_{13} (هویت، آزادی، بوم‌گرایی، وحدت، نظم و خاطره ی ذهنی)، در تحلیل‌ها و ارزیابی‌های نرم افزار لیزرل، به دلیل عدم وجود رابطه معنی‌دار با دیگر ویژگی‌ها و همچنین سوال‌های طرح شده حذف شده‌اند. ۲- $T \text{ value}^1$ به دست آمده در برخی از تحلیل‌ها حاکی از آن است که ارتباط معنا داری بین برخی سوال‌ها تنظیم شده با مولفه‌های مربوطه وجود ندارد. در نتیجه سوال‌های $X_1, X_{10}, X_{11}, X_{12}, X_{30}$ از مدل نهایی حذف می‌گردد.

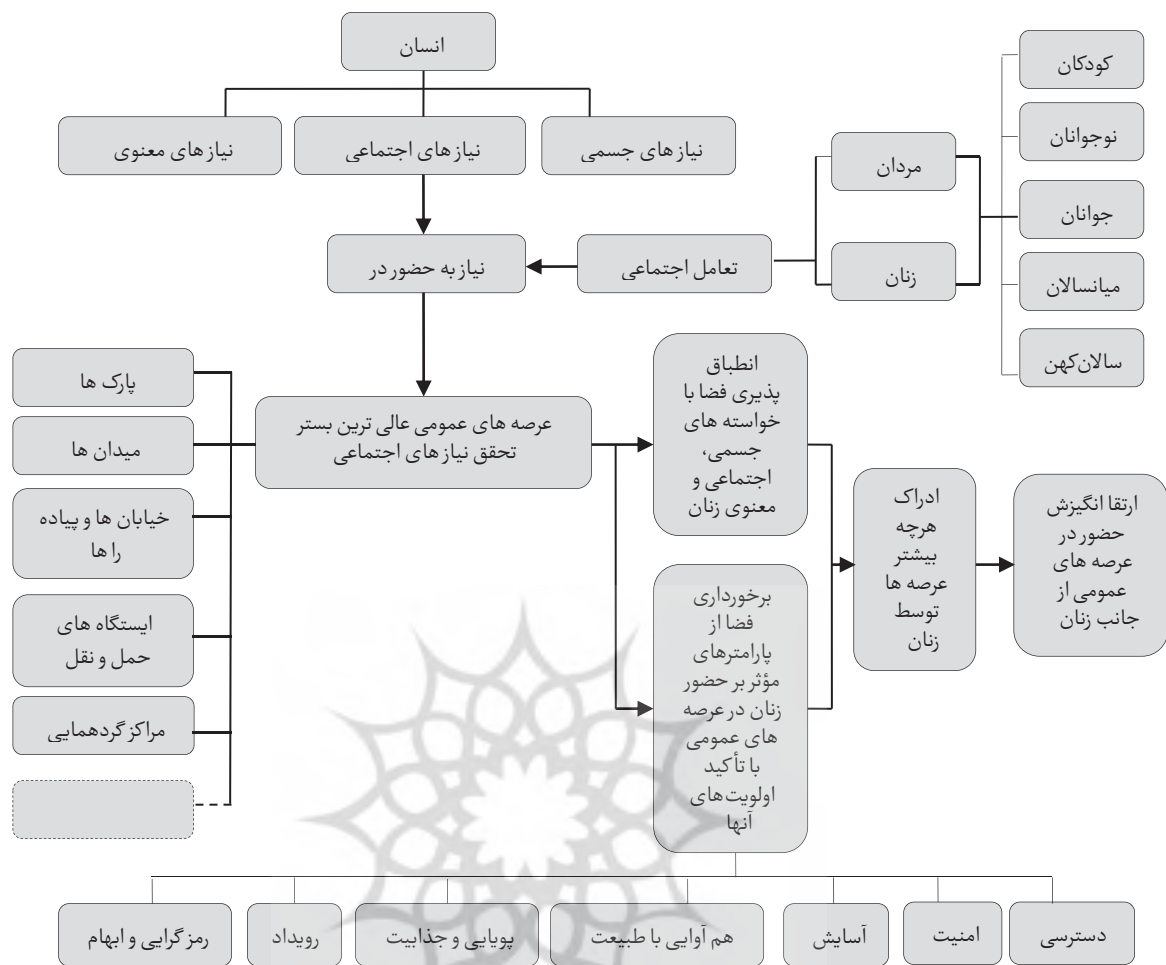
مأخذ: نگارندگان

۱ $T \text{ value}$ (ضریب معناداری)، میزان معنا داری ضرایب به دست آمده را مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌دهد. در مواردی که قدر مطلق مقدار T بیشتر از ۲ هستند، ضرایب به دست آمده معنی‌دار هستند و حضور هر یک در مدل موثر می‌باشد.

نمودار شماره ۲.۲ ارزیابی پارامترهای مؤثر بر حضور مطلوب زنان در عرصه‌های عمومی شهری

مأخذ: نگارندگان با استفاده از یافته‌های پژوهش

نمودار شماره ۳. پارامترهای مؤثر بر حضور مطلوب زنان در عرصه های عمومی شهری

مأخذ: نگارندگان

آماري آزمون T برای هر عامل مورد ارزیابی قرار گرفت. با توجه به جدول شماره ۶، نمودار شماره ۲ بیانگر ویژگی‌ها، پارامترها و سوال‌های محیطی مربوط به هر پارامتر است که بر میزان حضور مطلوب زنان در عرصه های عمومی شهری مؤثرند. (نمودار شماره ۲).

۶- جمع بندی و نتیجه گیری:

به نظر می‌رسد حضور جمعی در مکانی ویژه، تجربه‌ای است که شهروندان شهرهای امروزی به داشتن حسرت می‌خورند. شهروندان در جای جای شهرشان به دنبال فضاهایی هستند که با نیازها و اولویتشان منطبق باشد، احساساتشان را برانگیزد، دیدار هم نوعان و دوستان را

برایشان میسر سازد و به تعالی روحی آنها کمک کند؛ چرا که گریز از تنش‌های روزمره‌ی زندگی و زنده شدن دیدارها تنها در یک بستر اجتماعی امکان پذیر است. به نظر می‌رسد زنان، طبقه‌ای از جامعه هستند که نیازشان به برقراری تعامل اجتماعی و حضور در عرصه های عمومی به واسطه‌ی عدم درک صحیح طراحان و مدیران شهری از نیازها و اولویت آنها، نادیده گرفته شده است. این مهم موجب گشته تا عرصه های عمومی شهری، که روزگاری عالی ترین بستر تحقق نیازهای اجتماعی بوده است، به بستری مرده و بی روح بدل گردد؛ چرا که تداوم حضور زنان به مثابه‌ی یکی از موثرترین گروه‌های اجتماعی، لازمه پویایی و سرزندگی این عرصه ها است. با توجه به نتایج

بدیهی است، برخورداری عرصه‌های عمومی شهری از مشخصه‌های ذکر شده و انطباق پذیری آنها با خواسته‌ها و نیازهای جسمی، اجتماعی و معنوی زنان، امکان درک هرچه بیشتر عرصه‌ها توسط زنان را فراهم می‌آورد و در نهایت به ارتقا انگیزش حضور آنها در عرصه‌های عمومی کمک می‌کند. (نمودار شماره ۳)

حاصل از تحلیل و ارزیابی داده‌های پرسشنامه، می‌توان ۷ فاکتور زیر را به عنوان پارامترهای های موثر در ایجاد انگیزش هرچه بیشتر زنان جهت حضور در عرصه‌های عمومی شهری و برقراری تعامل اجتماعی دانست. ۱- دسترسی: یک عرصه‌ی عمومی موفق باید از بافت شهری احاطه کننده‌اش قابل تشخیص باشد. نحوه‌ی رسیدن به آن از طریق مشخص کردن ورودی‌ها، علائم، نشانه‌ها و حتی تغییر در کف‌سازی باید تعریف شود تا فضا دارای خوانایی کافی باشد. ۲- امنیت: تحقق احساس امنیت اجتماعی و به طور کلی امنیت در زنان در فضاهای قابل دفاع شهری امکان‌پذیر است. فضاهایی که وقوع جرم و جنایت در آن محدود باشد و امکان کاهش احساس ترس آنها را فراهم آورد. ۳- آسایش: آسایش همان حلقه گمشده‌ای است که مردم را به محیط آرام و پاک شهری می‌کشاند تا در آرامش محیطی سرزنده دمی بیاسایند. در تامین آسودگی کاربران که عامل شکل‌گیری احساس، عاطفه و بروز خلاقیت در انسان است، از یک سو جهت‌گیری اقلیمی و از سوی دیگر، سازگاری و راحتی محیط مصنوع با وجود عناوینی چون فضای سبز چند منظوره، مبلمان‌های مناسب شهری و نورپردازی موثر می‌باشد. ۴- پویایی و جذابیت: تبلور انگیزش برای حضور متعدد انسان‌ها در عرصه‌های عمومی شهری (میدان‌ها، پارک‌ها و مانند آنها) وابسته به یک طراحی جذاب، پویا و منعطف می‌باشد. ۵- هم‌آوایی با طبیعت: قوی‌تر شدن رابطه‌ی انسان با محیط، ایجاد خاطره و تصویری ماندگارتر از مکان، لذتی عمیق‌تر و ادراکی روشن‌تر از فضا، تنها در گرو گفتمان ارادی، پیوند با طبیعت و درک ارتباط بین پدیده‌های محیطی چون باد، باران، برف، خورشید و آب تحقق می‌یابد. ۶- رمزگرایی و ابهام: پیچیدگی‌های بصری و وجود لایه‌های متفاوت برای درک، کشف و شهود است که از کسالت بار بودن عرصه‌های عمومی می‌کاهد و انگیزش حضور مکرر افراد را فراهم می‌آورد. ۷- رویدادپذیری: استفاده از عرصه‌های عمومی در ساعت و ساحت‌های مختلف متضمن پایداری این عرصه‌ها است. فراهم آوردن بستری جهت تحقق رویدادهای اجتماعی و فرهنگی می‌تواند باعث حضور مکرر بازدیدکنندگان شود.

منابع

20. McDowell, L, (1999) Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies. University of Minnesota Press, Minneapolis
21. Moughtin, cliff. (1999). Urban Design (street and squares). publisher : Architectural press. Second ediyion .
22. Ortiz, A, Garcia Raman, M.D and Prats, M. (2004), Women's use of public space and sense of place in the Raval (Barcelona), GeoJournal, vol 61, pp. 219-227
23. PARAVICINI, U. (2002), Public spaces as a contribution to egalitarian cities, in Ulla Terlinden (ed) in City and Gender. Intercultural discourse on gender urbanism and architecture, Schriften der Internationalen Frauenuniversität, Oplanden, p27 .
24. Watson, Donald and Plattus, Alen and Shibley, roert. (2003) Time Saver Standards For Urban Design. publisher : Mc Graw - Hill Companies.
۱. آلتمن، اروین. (۱۳۸۱). محیط و رفتار اجتماعی. ترجمه علی نمازیان، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی تهران
۲. الکساندر، کریستوفر (۱۳۷۶). عرصه های زندگی جمعی و زندگی خصوصی. مترجم: منوچهر مزینی. انتشارات دانشگاه تهران
۳. بحرینی، حسین. (۱۳۷۷). فرآیند طراحی شهری. انتشارات: دانشگاه تهران
۴. پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۶). میانی نظری و فرآیند طراحی شهری. انتشارات: شهیدی.
۵. تیبالدز، فرانسیس (۱۳۸۴). شهرسازی شهروندگرا. ترجمه محمد احمدی نژاد، نشر خاک، چاپ اول
۶. توسلی، محمود (۱۳۷۱). طراحی فضای شهری. انتشارات: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران. جلد اول
۷. سیفایی، مهسا (۱۳۸۴). مطلوبیت سنجی فضاهای عمومی شهری جهت استفاده گروه های خاص اجتماعی (زنان) در برنامه ریزی مشارکتی. پایان نامه ی کارشناسی ارشد. استاد راهنما: دکتر مجتبی رفیعیان. دانشگاه تربیت مدرس
۸. شماعی، علی و پور احمد، احمد (۱۳۸۴). بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا. انتشارات: دانشگاه تهران.
۹. دانشپور، سید عبدالهادی و چرخچیان، مریم (۱۳۸۶). فضاهای عمومی و عوامل مؤثر بر حیاط جمعی. مجله باغ نظر. شماره ۷
۱۰. دانشپور، سید عبدالهادی (۱۳۸۳). درآمدی بر مفهوم و کارکرد هویت محیط انسان ساخت. مجله باغ نظر. شماره ۱
۱۱. رضوی، ابوالفضل (۱۳۸۸). ساختار زندگی شهری در ایران دوران اسلامی. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا. شماره ۱۳۴
۱۲. رفعت جاه، مریم (۱۳۸۵). جنسیت و اوقات فراغت در عرصه های عمومی شهری. فصلنامه انسان شناسی. شماره ۴. صص ۶۱-۷۳
۱۳. کریر، راب (۱۳۷۵). فضای شهری. مترجم: هاشم نژاد. انتشارات: جهاد دانشگاهی.
۱۴. لنگ، جان (۱۳۸۶). آفرینش نظریه های معماری. مترجم: علیرضا عینی فر. انتشارات دانشگاه تهران
۱۵. مدنی پور، علی (۱۳۸۴). طراحی فضای شهری. نگرشی بر فرآیندهای اجتماعی و مکانی. ترجمه: فرهاد مرتضایی. انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری. تهران
۱۶. هیوود و همکاران (۱۳۸۰). اوقات فراغت. ترجمه محمد احسانی، نشر امید دانش.
17. Borja, J and Muixi, Z. (2001). L'Espai Públic: ciutat i ciutadania, Barcelona: Diputació de Barcelona.
18. Carmona, M (2003) Public places, Urban spaces. Architectural press
19. Lang, Jon (2005) Urban Design: A Typology of Procedures and Products. Architectural Press. Oxford